Nr 87.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet; given Stockholms slott den 16 februari 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari 1945.

Närvarande:

Statsministern Hansson, ministern för utrikes ärendena Günther, statsråden Pehrsson-Bramstorp, Wigforss, Möller, Sköld, Quensel, Bergquist, Domö, Gjöres, Ewerlöf, Rubbestad, Ohlin, Erlander, Danielson, Andrén.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler härefter chefen för försvardsdepartementet, statsrådet Sköld, vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet samt anför härutinnan följande.

1:o.

Antalet ärenden, som angå befrielse från av judiciell domstol ålagd ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom, tillhörande krigsmakten, har under de senaste åren vuxit i antal. Dessa ären-

den ha hittills undantagslöst — oavsett ersättningsbeloppens storleksordning — underställts riksdagens prövning. Inom försvars- och finansdepartementen har upptagits frågan huruvida icke bemyndigande lämpligen borde av riksdagen utverkas för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning fatta beslut om avstående från kronans i dylik ordning fastställda fordringsrätt. I en inom försvarsdepartementet upprättad *promemoria* har i detta hänseende anförts följande.

Efter framställning av 1937 års riksdag (skrivelse nr 311) har den allmänna frågan om rätten för Kungl. Maj:t att avstå statsverkets fordringar mot enskilda samt om formerna härför underkastats viss utredning. Denna fråga är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning (finansdepartementet).

På försvarsdepartementets föredragning underställas årligen riksdagens prövning ett antal frågor om befrielse från i judicell ordning ålagd ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörande krigsmakten. På grund av den militära beredskapen har antalet ärenden av denna art, vilka ofta röra sig om förhållandevis obetydliga belopp, kraftigt ökat under de senare åren. En följd härav har blivit, att framställningar till riksdagen måst göras i vidgad utsträckning och beträffande fall som ofta varit av ringa betydelse. Då samtidigt en relativt fast praxis i fråga om ärendenas prövning utvecklat sig, ha motiven för riksdagsbehandling av samtliga ifrågavarande fall försvagats.

I syfte att förenkla handläggningen torde under angivna omständigheter böra övervägas att utverka riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att fatta beslut om avstående av nämnda skadeståndsanspråk i de fall dessa icke överstiga 10 000 kronor. Då den ifrågasatta fullmakten till stor del betingas av den genom beredskapen inträdda ökningen av ärendenas antal, torde densamma böra begäras för ett budgetår i sänder, så länge behov därav kan anses föreligga eller frågan om Kungl. Maj:ts rätt att avstå vissa statsverkets fordringar icke bringas till generell lösning. Den fullmakt, som bör begäras av 1945 års riksdag, synes böra avse tiden fram till den 1 juli 1946.

Fullmakten bör avfattas så att den täcker även fordran som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt särskilda ansvarighetsregler.

I ärendet ha yttranden avgivits av försvarets civilförvaltning, statskontoret och riksräkenskapsverket.

Försvarets civilförvaltning har anfört, att med hänsyn till den förhållandevis fasta praxis, som utbildats beträffande avgörande av ärenden av ifrågavarande slag, hittillsvarande ordning torde få anses innebära en omgång ur såväl arbets- som kostnadssynpunkt. Då ärendena ej heller ur andra synpunkter kunde anses vara av den vikt, att de borde underställas riksdagen, finge civilförvaltningen för sin del tillstyrka det i promemorian framlagda förslaget.

Statskontoret har i ärendet yttrat följande.

Statskontoret ville icke bestrida, att åtskilliga av de ärenden rörande efterskänkande av ersättningar och skadestånd, vilka för närvarande underkastades riksdagens prövning, hade en sådan karaktär, att ett enklare förfarande vore önskvärt. Då emellertid ärenden av förevarande art borde göras till föremål för en noggrann prövning ur olika synpunkter och en befrielse från ådömd ersättningsskyldighet alltjämt endast borde förekomma i undantagsfall (jfr

riksdagens skrivelse 156/1935), torde det icke vara tillrådligt att i alltför stor utsträckning förenkla förfarandet. Framhållas finge i detta sammanhang, att statskontoret i utlåtanden över sådana ansökningar av principiella skäl så gott som undantagslöst avstyrkt eftergivande av uppbördsmans redogöraransvar. Med hänsyn till att kronan endast hade regressrätt mot förare av motorfordon, då vederbörande varit berörd av starka drycker, använt fordonet utan lov eller varit grovt ovarsam syntes jämväl i dylika fall en eftergift knappast böra ifrågakomma.

De bemyndiganden Kungl. Maj:t eller underordnade myndigheter erhållit för avskrivningar eller avkortningar av kronans fordringar torde icke ha inneburit ett medgivande att eftergiva fordringar av skälighetshänsyn i sådan utsträckning, som avsåges med nu föreslagna fullmakt. Då frågan om omarbetning av de allmänna bestämmelserna rörande avskrivning av statsverkets fordringar och därmed sammanhängande spörsmål för närvarande vore föremål för Kungl. Maj:ts överväganden, förefölle det statskontoret därför av principiella skäl lämpligt, att förevarande förslag upptoges till prövning i samband med nämnda överväganden. Vid en minskad militär beredskap torde jämväl, även om en viss eftersläpning givetvis gjorde sig gällande, antalet ärenden komma att reduceras. I betraktande av vad sålunda anförts kunde statskontoret icke tillstyrka, att ett bemyndigande av den räckvidd, som angivits i promemorian, utverkades av riksdagen rörande efterskänkande av kronans i judiciell ordning fastställda ersättnings- och skadeståndsfordringar på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörande krigsmakten. Därest emellertid i avvaktan på generella bestämmelser i ämnet en provisorisk reglering, avseende enbart försvarsväsendet, skulle anses ofrånkomlig, syntes i varje fall ett sådant bemyndigande böra begränsas till att avse eftergift av krav å ett avsevärt lägre belopp än som i promemorian förordats, förslagsvis högst 1 000 kronor.

Riksräkenskapsverket har anfört, att ur principiell synpunkt någon invändning icke syntes kunna göras mot att Kungl. Maj:t erhölle riksdagens bemyndigande att fatta beslut i de i departementspromemorian angivna frågorna. Enligt riksräkenskapsverkets mening borde ett sådant medgivande rätteligen givas tills vidare. Härvid borde dock förutsättas, att Kungl. Maj:t — i likhet med vad nu skedde i fråga om utgifter å anslaget till oförutsedda utgifter — årligen vid riksdagens början till riksdagen anmälde de fall, då befrielse från eller nedsättning i ålagd ersättningsskyldighet till kronan medgivits av Kungl. Maj:t.

Departementschefen.

Såsom i departementspromemorian anförts, har antalet ärenden av i promemorian angivet slag på grund av den förstärkta försvarsberedskapen kraftigt ökat under de senare åren. För närvarande föreligga till Kungl. Maj:ts avgörande omkring femtio ärenden om befrielse från ersättningsskyldighet av den natur att de enligt hittills tillämpad praxis borde hänskjutas till riksdagens prövning. Anledning synes vara att antaga, att dylika ärenden komma att i stort antal föreligga även viss tid efter beredskapens upphörande. Då relativt klara riktlinjer numera föreligga för ärendenas bedömande och det är önskvärt att förenkla handläggningen av dessa ärenden, som oftast ha ringa betydelse och i flertalet fall icke giva anledning till delade meningar i viktigare hänseenden, finner jag mig böra förorda, att av riksdagen utverkas

bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning medgiva befrielse från ersättningsskyldighet. Ett dylikt bemyndigande synes ligga i linje med riksdagens vid skilda tillfällen under de senare åren fattade beslut om överlämnande till Kungl. Maj:ts prövning av ärenden av mindre allmän vikt. Så har exempelvis skett i fråga om rätt att försälja kronojord, beviljande av vissa pensioner och understöd och av understöd från Vadstena krigsmanshuskassa, bestridande av vissa livräntor samt bestridande av kostnaderna för vissa oriktigt utbetalade familjebidrag.

Då emellertid, såsom av departementspromemorian inhämtas, den allmänna frågan om Kungl. Maj:ts rätt i hithörande hänseende är föremål för övervägande, synes det lämpligt, att viss försiktighet iakttages. Med hänsyn härtill synes bemyndigandet böra för närvarande utverkas endast för tiden fram till utgången av nästa budgetår. En begränsning av bemyndigandet till att gälla endast skadeståndsanspråk intill ett visst högsta belopp synes även vara att förorda. Det i departementspromemorian angivna maximibeloppet, 10 000 kronor, har valts med tanke på att inom ramen för detta belopp i allmänhet rymmas de vanligast förekommande fallen i fråga om eftergivande av kronans fordran, exempelvis ersättningskrav vållade av bil- och fartygsolyckor och av oförsiktigt handhavande av fordon och flygplan. En begränsning av bemyndigandet inom den snäva ram som av statskontoret angivits synes med hänsyn härtill icke vara att förorda. Jag anser mig sålunda böra i anslutning till det i promemorian framlagda förslaget föreslå, att bemyndigandet skall avse sådana ersättningsanspråk där fråga är om ett kapitalbelopp — eventuella räntefordringar sålunda icke medräknade — icke överstigande 10 000 kronor. Bemyndigandet synes böra preciseras att med denna begränsning avse dels frågor om befrielse från i judiciell ordning ålagd ersättningsskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å egendom tillhörande krigsmakten, dels ock frågor om efterskänkande av fordran som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna.

Beträffande grunderna för prövningen av ifrågavarande ärenden torde här endast böra framhållas, att hittillsvarande av riksdagen godkänd praxis bör i möjligaste mån följas. I allmänhet bör sålunda krävas, att vederbörande — om icke särskilda skäl föreligga — skall efter sin förmåga och med hänsyn tagen till omständigheterna gälda någon del av den honom åvilande ersättningen.

I det följande upptager jag vissa hithörande ärenden, vilka icke falla inom det sålunda ifrågasatta bemyndigandets ram.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

> att bemyndiga Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1946 avgöra frågor om avstående av fordringsrätt m. m. i den utsträckning som av mig i det föregående angivits.

2:o.

Värnpliktige nr 469—67—1935 Sven Emanuel Nordlander dödades den 23 november 1942 under beredskapstjänstgöring av ett pistolskott, som av våda avlossades av värnpliktige furiren nr 460—67—1936 *Bror Wilhelm Svedin,* vilken samtidigt själv skadades i ena handen.

Olycksfallet inträffade i samband med att instruktion i vapenvård skulle meddelas under rast i en barackförläggning. En stund före instruktionen skulle Svedin på fråga av någon av de närvarande visa hur en pistol togs sönder. Någon pistolammunition hade icke utlämnats till kompaniet, men Svedin hade sin pistol laddad med skarpa skott, som han fått under tjänstgöring vid annat förband. Han hade emellertid glömt, att pistolen var laddad. Då Svedin gjorde en mantelrörelse med pistolen, avlossades ett skott och träffade Nordlander, som satt vid ett bord i närheten.

Fältkrigsrätten vid den för Kiruna och Jokkmokks försvarsområden gemensamma staben har genom lagakraftvunnet utslag den 30 mars 1943 dömt Svedin till två månaders fängelse, villkorlig dom, för vållande till annans död ävensom ålagt honom disciplinstraff i form av vaktarrest 15 dagar. Härjämte har krigsrätten förpliktat Svedin att, förutom ersättning för begravningskostnader, utgiva årliga livräntor, nämligen till änkan Linnéa Margareta Nordlander med 1 200 kronor, så länge hon levde ogift, samt till makarna Nordlanders son Bo Emanuel, född den 29 juni 1941, med 900 kronor tills denne fyllt 18 år. Från livräntebeloppen skulle Svedin äga avräkna de livräntor, som eventuellt kunde tillerkännas av riksförsäkringsanstalten.

Jämlikt bestämmelserna i 1927 års militärersättningsförordning (S. F. S. nr 234) har riksförsäkringsanstalten för tiden från och med den 24 november 1942 tillerkänt änkan Nordlander och sonen livräntor, den förra med 540 kronor för år, så länge hon lever ogift, samt den senare med 360 kronor för år tills han uppnått 16 års ålder. Å livräntorna utgår dyrtidstillägg, för åren 1942 och 1943 med 30 % samt för åren 1944 och 1945 med 40 %.

Sedermera har änkan Nordlander i skrivelse till arméförvaltningens dåvarande civila departement — under framhållande att något skadestånd icke syntes kunna utfås hos Svedin — anhållit om upplysning huruvida det ålåge Kungl. Maj:t och kronan att förskottera eller betala de belopp, Svedin förpliktats utgiva.

Med förmälan härom ha *försvarets civilförvaltning* och *arméförvaltningens tygavdelning* i skrivelse den 6 juni 1944 anfört i huvudsak följande.

Beträffande änkan Nordlanders ekonomiska förhållanden framginge av en genom polismyndighet verkställd undersökning, att hon och sonen för sitt uppehälle i stort sett vore hänvisade till de från riksförsäkringsanstalten utgående understöden samt att hon på grund av sonens klenhet för närvarande icke hade några möjligheter att idka förvärvsarbete.

Svedin, som till yrket vore lantbrukare, hade enligt polisutredning en inkomst av 1 700 à 1 800 kronor för år. Värdet av hans tillgångar i form av jordbruksfastighet med inventarier motsvarades av skulder till ungefär samma belopp. Några möjligheter att inom överskådlig tid erlägga det utdömda skadeståndsbeloppet torde han av allt att döma icke äga.

Med hänsyn till, bland annat, att någon pistolammunition icke varit utlämnad vid kompaniet samt att olyckshändelsen inträffat under en rast, torde på här ifrågavarande område förefintliga domstolsutslag av prejudicerande innebörd närmast peka hän mot att någon rättslig skadeståndsskyldighet icke åvilade kronan. Emellertid torde vid ett på billighetsskäl grundat bedömande av ärendet hänsyn böra tagas till att Svedins demonstration av söndertagandet av pistol varit föranledd av från truppens sida visat intresse samt att vederbörande haft grundad anledning antaga, att Svedin, som innehaft furirs grad, ägde full kompetens för uppgiften.

Under hänvisning till riksdagens beslut (skrivelse 1942: 226) i anledning av väckt motion om livränta åt värnpliktige K. H. V. Dinos efterlevande ville civilförvaltningen och tygavdelningen ifrågasätta, huruvida ej med hänsyn till ovan anförda omständigheter samt änkans svaga ekonomiska ställning kronan skäligen borde gentemot den förolyckades närmaste anhöriga ikläda sig de ekonomiska konsekvenserna av det inträffade, mot det att vederbörandes fordringsrätt gentemot Svedin överflyttades på kronan. Skäl torde därvid kunna åberopas för att kronan ej åtoge sig skyldighet att till sonen utgiva livränta för längre tid än intill fyllda 16 år.

Kostnaderna för tiden intill den 1 juli 1945 borde bestridas från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter och för tid därefter från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. De belopp, riksförsäkringsanstalten utgivit eller hade att utgiva, borde därvid avräknas.

För det fall att Kungl. Maj:t skulle finna, att kronan ej borde åtaga sig så vidsträckta ekonomiska förpliktelser, som här ifrågasatts, hemställdes, att Kungl. Maj:t i allt fall ville tillerkänna vederbörande ett engångsbelopp, att utgå från anslaget till extra utgifter.

Statskontoret har under hänvisning till att — såsom framginge av propositionen 1944: 150, punkt 2, och riksdagens skrivelse 1944: 136 — viss ersättning medgivits till efterlevande efter vid militär vapendemonstration omkomna civila, oaktat kronans ansvar för det inträffade ej slutgiltigt prövats, anfört följande.

Efter utredning inom civilförvaltningen hade gjorts gällande, att någon rättslig skadeståndsskyldighet i nu förevarande fall icke skulle kunna åläggas kronan. Statskontoret ansåge emellertid i betraktande av föreliggande omständigheter starka billighetsskäl tala för att till Norlanders änka och son av statsmedel utbetalades de skadeståndsbelopp i form av dels ersättning för begravningskostnader och dels årliga livräntor, vilka det jämlikt krigsrättsutslaget ålegat Svedin att till dem utgiva. Enligt ämbetsverkets mening saknades härvid skäl för att, på sätt civilförvaltningen föreslagit, begränsa kronans betalningsskyldighet i fråga om livränta till sonen så, att livräntan — ehuru krigsrätten tillerkänt honom livränta till fyllda 18 år — icke skulle utgå för längre tid än till dess han uppnått 16 års ålder (jfr bankoutskottets utlåtande nr 38/1942). Såsom förutsättning för statsverkets övertagande av ifrågavarande betalningsskyldighet torde böra föreskrivas, att den änkan och sonen tillhöriga, på krigsrättsutslaget grundade fordringsrätten gentemot Svedin överflyttades å kronan. Det syntes härvid lämpligen böra uppdragas åt civilförvaltningen att bevaka kronans fordringsrätt hos Svedin.

Ersättningsbeloppen borde gäldas på sätt civilförvaltningen föreslagit.

Genom beslut den 20 oktober 1944 har Kungl. Maj:t medgivit, att till änkan Nordlander och hennes son finge från fjärde huvudtitelns anslag till

extra utgifter utbetalas dem enligt fältkrigsrättens utslag tillkommande ersättning för begravningskostnader och livräntor i vad de belöpte å tiden intill den 1 juli 1945, under villkor dock att vederbörande å kronan till motsvarande belopp överläte sin fordran hos Svedin på grund av utslaget. Härjämte förklarade Kungl. Maj:t Sig vilja framdeles meddela beslut i fråga om livräntor åt vederbörande för tid efter den 1 juli 1945.

Av handlingarna inhämtas ytterligare beträffande änkan Nordlanders ekonomiska förhållanden m. m.: Änkan, som är född år 1913, har efter mannens död utfått 2 000 kronor å livförsäkringsbrev tecknade å mannens liv. Härjämte har från chefens för armén hjälpfond lämnats ett understöd av 300 kronor. Dödsboets skulder uppgå till omkring 650 kronor, varav 400 kronor till den avlidnes moder. Änkan och sonen ha efter olyckshändelsen under vissa tider vistats hos släktingar och då åtnjutit fritt uppehälle. För framtiden äro de emellertid för sitt uppehälle hänvisade till den från riksförsäkringsanstalten utgående ersättningen. Såsom förut framhållits är änkan för närvarande på grund av sonens klenhet förhindrad att idka förvärvsarbete.

Departementschefen.

Med hänsyn till de omständigheter under vilka olycksfallet inträffade samt änkan Nordlanders och hennes sons synnerligen svaga ekonomiska ställning finner jag mig av billighetsskäl böra tillstyrka, att kronan från och med budgetåret 1945/46 övertager betalningsansvaret för Svedin på grund av krigsrättsutslaget åvilande skyldighet att utgiva livräntor, för tid i utslaget angivits, till änkan och sonen, dock med avdrag för de livräntebelopp, som utbetalas från riksförsäkringsanstalten. På sätt tidigare i likartade fall ägt rum bör föreskrift meddelas därom, att å sålunda utgående livränta icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensionstagare. Kungl. Maj:t synes som villkor för utbetalande av livräntorna, som torde böra bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m., äga uppställa att vederbörande till motsvarande belopp å kronan överlåter sin rätt till skadestånd gentemot Svedin.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

> att de änkan Linnéa Margareta Nordlander och hennes son Bo Emanuel jämlikt omförmälda krigsrättsutslag tilldömda årliga livräntorna — dock med avdrag av de livräntebelopp, jämte dyrtidstillägg därå, som vederbörande på grund av förutnämnda olycksfall uppbära från riksförsäkringsanstalten — må från och med budgetåret 1945/46 bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. med iakttagande att å sålunda utgående belopp icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensionstagare.

3:o.

Under framförande den 8 maj 1940 å landsvägen Motala—Askersund av en kronan tillhörig lastbil, ingående i en militär marschkolonn, körde föraren av vägen, varvid värnpliktige nr 55—66—1934 *Per Arne Söderlund,* som medföljde å bilen, miste ena ögat och erhöll svåra kontusioner i ansiktet. Enär kronan såsom ägare till bilen syntes ansvarig för det inträffade, har Kungl. Maj:t, för undvikande av att kronan ådömdes ersätta rättegångskostnader, genom särskilda beslut tillerkänt Söderlund dels ersättning för sveda, värk, för framtida men och för förlorad arbetsförtjänst dels ock livränta på grund av invaliditet för tiden till och med den 12 februari 1944. Såsom av handlingarna till Kungl. Maj:ts beslut den 16 juli 1943 framgår har härvid Söderlunds arbetsinkomst beräknats till 4 620 kronor och invaliditetsgraden till 25 %. I enlighet härmed har Söderlund, efter avdrag för honom av riksförsäkringsanstalten med stöd av militärersättningsförordningen tillerkänd livränta av 30 kronor för månad, av Kungl. Maj:t tillerkänts livränta med 66 kronor per månad för tiden till och med nämnda den 12 februari 1944.

Sedermera har *Västmanlands läns rättshjälpsanstalt* — under åberopande att riksförsäkringsanstalten tillerkänt Söderlund livränta, att utgå från och med den 13 februari 1944 under återstående livstid, å 360 kronor för år jämte dyrtidstillägg, för åren 1944 och 1945 utgörande 40 %, därvid invaliditetsgraden antagits utgöra 25 % — anhållit, att till Söderlund måtte under motsvarande tid utbetalas ytterligare livränta med belopp för år, motsvarande 25 % av den faktiska årsinkomsten, 4 620 kronor, av civilt arbete omedelbart före berörda olyckshändelse, dock med avdrag för beloppet, för år räknat, av den honom av riksförsäkringsanstalten tillerkända livräntan.

Med anledning härav ha *försvarets civilförvaltning* och *arméförvaltningens tygavdelning* i skrivelse den 1 augusti 1944 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* anvisa erforderliga medel för utgivande till Söderlund av livränta för tiden den 13 februari 1944 — den 30 juni 1945 med yrkat belopp, dock med avdrag för från riksförsäkringsanstalten utgående ersättning *dels ock* för riksdagen framlägga proposition om livränta för tiden från och med den 1 juli 1945.

Statskontoret har i utlåtande den 25 augusti 1944 framhållit följande.

I likhet med civilförvaltningen och tygavdelningen ansåge statskontoret tvekan icke råda därom, att Söderlund, som skadats under en militär transport och därvid ådragit sig bestående men för framtiden i form av mistad syn på ett öga, borde tillerkännas en årlig livränta av statsmedel utöver de belopp, som han på grund av bestämmelserna i militärersättningsförordningen erhölle från riksförsäkringsanstalten. Livräntans storlek torde härvid i överensstämmelse med gällande domstolspraxis böra fastställas på grund av Söderlunds faktiska årsinkomst i hans civila yrke omedelbart före olycksfallet eller 4 620 kronor. Med hänsyn till invaliditetsgraden 25 % borde alltså livräntan fastställas till 1 155 kronor för år dock med avdrag för vad Söderlund för varje tidsperiod kunde komma att uppbära från riksförsäkringsanstalten. Härvid torde liksom i tidigare likartade fall avdrag böra göras för såväl livräntan som därå belöpande dyrtidstillägg, alltså med för när-

varande (30 + 12 =) 42 kronor i månaden. Tillika borde föreskrivas, att Söderlund å den sålunda bestämda livräntan icke skulle äga uppbära någon sådan tilläggsförmån, som eljest tillkomme pensionstagare. Livräntan borde för tiden från och med den 1 juli 1945 utgå från tolfte huvudtitelns anslag till diverse pensioner och understöd m. m. Ersättningen för tiden fram till den 1 juli 1945 borde regleras på sätt civilförvaltningen och tygavdelningen förordat.

Genom beslut den 13 oktober 1944 har Kungl. Maj:t medgivit, att till Söderlund finge för tiden den 13 februari 1944 — den 1 juli 1945 utbetalas ersättning i enlighet med vad myndigheterna sålunda föreslagit. Härjämte förklarade Kungl. Maj:t Sig vilja framdeles meddela beslut rörande frågan om ersättning för tiden därefter.

Departementschefen.

I likhet med myndigheterna finner jag, att kronan bör utgiva särskild ersättning på grund av ifrågavarande skada. Av riksdagen torde böra utverkas medgivande att ersättningen må gäldas av anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. På sätt tidigare i likartade fall ägt rum bör föreskrift meddelas därom att å ersättningsbelopp icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser tillkommer pensionstagare. Av handlingarna i målet inhämtas, att kronan icke torde äga regressrätt mot vederbörande förare beträffande belopp, som utgivits eller kunna komma att utgivas i anledning av skadan.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

> att på grund av förutnämnda olycksfall må till Per Arne Söderlund från och med den 1 juli 1945 under hans återstående livstid utbetalas en årlig livränta å 1 155 kronor — dock med avdrag för vad Söderlund på grund av olycksfallet uppbär i livränta jämte dyrtidstillägg därå från riksförsäkringsanstalten — med iakttagande att å den sålunda bestämda livräntan icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensionstagare.

4:o.

Värnpliktige nr 70—34—1929 *Oscar Erik Holm* vådasköt den 2 februari 1943 värnpliktige 101—48—1916 Oskar Bernhard Olsson med påföljd att denne sedermera avled. De närmare omständigheterna voro följande.

Holm, som inkallats till militärtjänstgöring såsom landstormspolis och förlagts till bevakningsbarackerna vid Svenska aeroplanfabriken i Trollhättan, skulle den 2 februari 1943 fullgöra vakttjänst mellan kl. 12.00 och 17.00. Vid uppställning till posttjänstgöringen beordrade vaktbefälhavaren laddning med 5 skott samt bajonett på. Holm, som medförde ett oladdat gevär, underlät emellertid att ladda, vilket ej observerades av vaktbefälhavaren, som själv stod i ledet. Holm hade därefter från kl. 12.00 stående post i en vaktkur vid grindarna till fabrikens flygfält. En värnpliktig vid namn Hult hade samtidigt patrullerande posttjänstgöring. Emedan det var kallt och Holm frös

om fötterna, frågade Holm något före kl. 15.00 Hult, om Holm kunde få byta tjänstgöring med Hult en kortare stund. Hult medgav detta. I samband härmed ställde Hult in sitt skarpladdade gevär i postkuren, där Holms gevär redan stod. Då Holm härpå skulle övertaga Hults patrullering, tog Holm ett gevär i kuren utan närmare granskning och gick Hults patrullinje en gång. Då han återkom, hade Hult avlösts och gått in i förläggningen. Holm återtog däremot sin plats i kuren. Hult gjorde vid avlösningen patron ur och märkte då, att geväret ej var laddat. Han insåg, att han hade Holms gevär, och beslöt att passa Holm kl. 17 vid avlösningen och underrätta denne om gevärsbytet. — Då grindarna stängdes, gick Holm in i förläggningen. Holm hade den uppfattningen, att posten behövde stå kvar i kuren endast så länge grindarna voro öppna. Då Holm kom in i sin förläggningsbarack, befann sig endast Olsson i baracken. Olsson låg på en säng innanför dörren. På fråga av Holm meddelade Olsson, att klockan var något över fyra. Sedan Holm tagit av bajonetten, ställde han geväret i ett gevärsställ vid ingångsdörren. Efter en kort stund tog han en trasselsudd och började rengöra geväret, varvid han stod nära dörren. Då han var medveten om att han ej laddat sitt gevär någon gång under dagen, hade han ej haft anledning att göra patron ur. Under rengöringen stod han så att gevärspipan utan att han tänkte därpå riktades mot Olsson. Såvitt han kunde erinra sig var slagfjädern spänd under rengöringen och geväret osäkrat. Då han torkade under avtryckaren med trassel avgick ett skarpt skott och träffade Olsson. Först då skottet avgick, förstod Holm, att han hade Hults gevär.

Regementskrigsrätten vid Bohusläns regemente fann i utslag den 22 april 1943 utrett, att Holm genom ovarsamt handskande med vapen vållat Olssons död. Därjämte fann krigsrätten utrett, att Holm gjort sig skyldig till försummelse och oförstånd i tjänsten genom att han dels utan tillstånd bytt post med Hult, dels icke haft sitt gevär laddat under vakttjänstgöring, dels satt ifrån sig geväret vid postkuren och dels utan att förvissa sig om att tiden härför varit inne lämnat sitt postställe. På grund härav prövade krigsrätten, som fann omständigheterna såvitt anginge Holms vållande till Olssons död mildrande, rättvist döma Holm *dels* för vållande till annans död att böta femtio dagsböter, varje dagsbot två kronor, *dels ock* att hållas i vaktarrest tio dagar. Härjämte förpliktades Holm att utgiva dels begravningskostnader med 822 kronor 44 öre, dels livränta åt den avlidnes hustru Anna Augusta Olsson med 1 000 kronor för år från och med den 3 februari 1943 så länge hon levde ogift samt livränta åt makarna Olssons son Olof Bertil, född den 2 februari 1929, med 600 kronor för år från och med den 3 februari 1943 till dess han fyllt 16 år. Vid likviden skulle Holm äga avräkna vad i livräntor utgivits av riksförsäkringsanstalten för änkan Olsson och hennes son.

Härjämte förpliktades Holm att gälda 5 % ränta å 822 kronor 44 öre från den 26 februari 1943 samt å livräntorna från förfallodagen tills betalning skedde.

Vidkommande härefter av riksförsäkringsanstalten i målet förd talan, prövade krigsrätten rättvist att med stöd av 13 § andra stycket förordningen den

18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, förplikta Holm att till anstalten utgiva vad anstalten utgivit i livräntor till änkan och sonen. Härjämte förpliktades Holm att ersätta riksförsäkringsanstaltens rättegångskostnader med 25 kronor.

Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

I skrifter dagtecknade den 2 januari och den 7 juni 1944 har Holm — under framhållande att hans årsinkomster uppginge till omkring 4 200 kronor samt att hans årliga utgifter överstege 4 400 kronor — anhållit att bliva befriad från all honom enligt förenämnda utslag åliggande ersättningsskyldighet till riksförsäkringsanstalten.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Holm, som är gift och vars hustru väntade sin nedkomst vid årsskiftet 1944/45, är smältverksarbetare med en månadsinkomst av omkring 350—360 kronor. Enligt kronodebetsedel för 1943 har Holm taxerats för en inkomst av 2 850 kronor. Holm är försörjningspliktig emot sin moder, som är medellös. Makarna Holm ha inga andra tillgångar än enklare bohag till 1 rum och kök.

Riksförsäkringsanstalten har i utlåtande den 22 juli 1944 anfört följande.

Riksförsäkringsanstalten hade genom beslut den 17 mars 1943 jämlikt militärersättningsförordningen tillerkänt änkan Olsson en årlig livränta å 540 kronor att utgå från och med den 8 februari 1943 så länge hon levde ogift samt den minderårige sonen en årlig livränta å 360 kronor att likaledes utgå från och med den 8 februari 1943 till dess han uppnått 16 års ålder. Sistnämnda livränta upphörde sålunda den 2 februari 1945.

Vid gentemot Holm den 16 juli 1943 framställt krav å dittills av riksförsäkringsanstalten utgivna livräntebelopp, 450 kronor, samt rättegångskostnader, 25 kronor, hade Holm meddelat, att han saknade medel till gäldande av anstaltens fordran. Sedan anstalten i anledning härav påkallat polisundersökning för utrönande av Holms ekonomiska förhållanden och möjligheter att betala sin skuld till anstalten, hade anstalten från landsfiskalen i Tunhems distrikt mottagit rapport rörande Holms ekonomiska förhållanden. I sin skrift den 2 januari 1944 hade Holm uppgivit, att hans inkomster uppginge till cirka 4 200 kronor, samt uppskattat sina utgifter till omkring 4 400 kronor för år räknat. Den uppgivna inkomsten syntes i det närmaste överensstämma med polisrapportens uppgifter i detta avseende. Bland utgifterna hade Holm upptagit underhåll till den avlidnes änka 540 kronor och till sonen med 360 kronor. Enligt krigsrättsutslaget skulle emellertid Holm efter avdrag av de från riksförsäkringsanstalten utgående livräntorna betala till änkan 460 kronor och till sonen 240 kronor för år räknat.

Riksförsäkringsanstalten hade av landsfiskalen i Tunhems distrikt inhämtat, att genom utmätning av Holms avlöning uttagits vid avlöningstillfällen i oktober 1943 och i januari 1944 tillhopa 242 kronor. Tillika hade landsfiskalen meddelat, att han vid lämpliga avlöningstillfällen ämnade fortsätta utmätningarna, enär Holm fortfarande häftade för av riksförsäkringsanstaltens ersättningar icke täckt del av de utdömda livräntorna.

Med hänsyn till uppgifter angående Holms ekonomiska förhållanden, som av riksförsäkringsanstalten införskaffats, ävensom till de uppgifter härom som i anslutning till Holms skrift den 7 juni 1944 insänts till Kungl. Maj:t, hade riksförsäkringsanstalten för sin del icke något att erinra mot bifall till Holms framställning.

Statskontoret har i utlåtande den 2 augusti 1944 framhållit följande.

Statskontoret ville till en början framhålla, att krigsrätten vid bestämmandet av livräntorna till änkan Olsson och hennes son — såsom framginge av utslaget — tagit i beaktande Holms tillgångar samt övriga omständigheter. Det ville också förefalla, som om Holms ekonomiska ställning borde ha medgivit för honom att uppfylla sina förpliktelser enligt utslaget, särskilt gentemot änkan och sonen. Hans fasta utgifter av en inkomst på cirka 360 kronor i månaden hade således — frånsett kostnaden för mat — angivits till allenast 92 kronor 15 öre i månaden. Att Holm emellertid icke gjort vad som bort ankomma på honom framginge därav, att för gäldandet av livräntorna åt änkan Olsson och hennes son utmätning måste företagas. Statskontoret måste för sin del finna tveksamt, om i förevarande fall sådana särskilt vägande skäl kunna anses föreligga, som enligt riksdagens mening skulle kunna motivera ett efterskänkande i viss utsträckning av Holms ersättningsskyldighet (jfr riksdagens skrivelse 1935: 156).

Därest emellertid Kungl. Maj:t skulle finna skäl för ett tillmötesgående av framställningen, ville statskontoret fästa uppmärksamheten vid att Holm själv i sin skrift den 2 januari 1944 räknat med att kunna av sina inkomster avstå omkring 900 kronor till understöd åt änkan Olsson och hennes son. Då den sistnämnde den 2 februari 1945 uppnådde 16 års ålder och därmed icke längre bleve berättigad till livränta på grund av utslaget, komme Holms förpliktelser enligt detta att minskas till 1 000 kronor årligen, varav 540 kronor utginge från riksförsäkringsanstalten. Statskontoret finge under erinran härom föreslå, att ett eventuellt tillmötesgående av framställningen begränsades till att avse två tredjedelar av de förpliktelser, som på grund av utslaget åvilade Holm gentemot riksförsäkringsanstalten. Hans årliga utgifter för livräntor jämlikt utslaget skulle då uppgå till $(460 + \frac{540}{3} + 240 + \frac{360}{3} =)$ 1 000 kronor intill den 2 februari 1945 och därefter till $(460 + 180 =)$ 640 kronor.

Departementschefen. Av utredningen framgår, att Holm vid vakttjänstgöringen i flera avseenden åsidosatt gällande föreskrifter och att dessa förseelser och även andra omständigheter på ett olyckligt sätt samverkat till det inträffade. Med hänsyn till Holms ekonomiska villkor och de förhållanden under vilka olyckshändelsen inträffat anser jag mig dock kunna biträda statskontorets förslag om begränsad befrielse från ersättningsskyldighet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att Oscar Erik Holm må befrias från två tredjedelar av honom enligt regementskrigsrättens vid Bohusläns regemente utslag den 22 april 1943 åvilande ersättningsskyldighet till riksförsäkringsanstalten.

5:o.

Vid en fälttjänstövning vid By hemvärn den 14 juni 1942 råkade hemvärnsmannen *Bror August Johansson* av misstag vid skottlossning använda skarp ammunition med påföljd att hemvärnsmannen Paul Konrad Karlsten dödades och hemvärnsmannen Karl Emil Sjögren skadades.

Sedan i anledning av det inträffade ansvars- och skadeståndstalan förts, har regementskrigsrätten vid Hälsinge regemente genom utslag den 2 februari 1943 utlåtit sig i huvudsak sålunda:

Deltagarna i övningen, till vilka utlämnats lös ammunition, hade varit uppdelade i två grupper. Karlsten och Sjögren, som tillhört den ena — södra — gruppen, hade under beskjutning från den andra — norra — gruppen träffats vardera av ett skarpt skott med påföljd att Karlsten omedelbart avlidit och Sjögren åsamkats viss kroppsskada. Johansson, som deltagit i övningen och tillhört den norra gruppen, hade i målet uppgivit, att han tidigare eller närmare bestämt den 14 maj 1942 deltagit i en av hemvärnet anordnad fältskjutning och därvid i en av uniformsrockens fickor stoppat ned ett patronknippe, innehållande två skarpa skott och tre lösa skott, vilka icke förbrukats vid tillfället, samt att han vid övningen den 14 juni 1942 lagt ned den honom då tilldelade lösa ammunitionen i samma ficka, där nämnda patronknippe, som han då varken erinrat sig eller varsnat, alltjämt förvarats. I betraktande härav och av vad övrigt i målet förekommit måste det tagas för visst, att det — såsom Johansson jämväl själv vidgått — varit han, som efter att av misstag ha laddat geväret med det i rockfickan kvarglömda patronknippet, avlossat de skarpa skott, som träffat Karlsten och Sjögren. Enär vid nu angivna förhållanden vållande till Karlstens död och till den Sjögren åsamkade skadan låge Johansson till last, samt Johansson — genom uraktlåtenhet att vid handhavandet av den honom vid fältskjutningen tilldelade skarpa ammunitionen ställa sig i sådant hänseende meddelade föreskrifter till efterrättelse eller eljest iakttaga nödig aktsamhet — vore förfallen till ansvar för försummelse i tjänsten, prövade krigsrätten rättvist döma Johansson för ouppsåtligt vållande till annans död och till kroppsskada att hållas i fängelse en månad, villkorlig dom, samt att för försummelse i tjänsten undergå vaktarrest i två dagar. Härjämte ålades Johansson att ersätta statsverket för rättsmedicinsk besiktning och liköppning å Karlsten med belopp, vartill kostnaden härför i vederbörlig ordning bleve fastställd.

Vidare förpliktades Johansson att utgiva, *till änkan Elin Viktoria Karlsten* dels genast såsom ersättning för begravningskostnader, som hon icke utfått av riksförsäkringsanstalten, 400 kronor, dels årlig livränta från och med den 15 juni 1942, så länge hon levde ogift, med 600 kronor samt för makarna Karlstens son Fred Arvid Paul Karlsten, född den 15 augusti 1929, till dess han fyllt sexton år, med 360 kronor, från vilka livräntebelopp emellertid skulle avräknas vad riksförsäkringsanstalten i sådant hänseende utbetalat eller kunde komma att utbetala, samt *till riksförsäkringsanstalten* dels av anstalten till Sjögren och änkan Karlsten utbetalade belopp, tillhopa 366 kronor 50 öre, dels ock de belopp, anstalten visade sig nu eller framdeles ha utgivit i livränta till änkan Karlsten och hennes son. Härjämte förpliktades Johansson att i rättegångskostnader utgiva till riksförsäkringsanstalten 25 kronor och till änkan Karlsten 225 kronor.

Sedan änkan Karlsten för egen del och för sin underårige son yrkat högre ersättning, i enlighet med vad hon vid krigsrätten fordrat, har krigshovrätten ej funnit skäl göra ändring i krigsrättens utslag såvitt detsamma överklagats. Krigshovrättens utslag har vunnit laga kraft.

I samband med målets överklagande i krigshovrätten har Johansson framhållit följande.

Johansson hade av rent fosterländska skäl gått in i hemvärnet och visat stort intresse härför. Han hade sålunda år 1941 erhållit pris som bästa hemvärnsman inom By hemvärnsområde. Även i den frivilliga skytterörelsen hade han deltagit flitigt. Han hade tagit det mycket hårt, att han vållat sin hemvärnskamrats död. Han ville ej undandraga sig ansvaret för det inträffade men funne det oskäligt hårt, att han på ålderdomen skulle påbördas ett för honom synnerligen betungande underhåll. Han kunde ej räkna med att

fortsätta sitt arbete många år till. Hans hälsa vore ej särskilt stark och de psykiska påfrestningar, olyckan medfört, hade tagit hårt på hans krafter.

I en den 23 september 1943 dagtecknad skrift har Johansson sedermera, under framhållande att han vore ur stånd att betala det utdömda skadeståndet, anhållit att bliva befriad från detsamma.

Försvarets civilförvaltning och arméförvaltningens tygavdelning ha i utlåtande den 9 maj 1944 framhållit, att den änkan Karlsten gentemot Johansson tillkommande fordringsrätten givetvis icke kunde upphävas genom beslut i administrativ ordning. I denna del syntes ansökningen alltså icke böra föranleda någon åtgärd. Beträffande frågan huruvida riksförsäkringsanstaltens fordringsrätt mot Johansson borde eftergivas syntes det ej tillkomma civilförvaltningen och tygavdelningen att avgiva yttrande.

Riksförsäkringsanstalten har i utlåtande den 19 juni 1944 anfört i huvudsak följande.

I anledning av den Sjögren åsamkade skadan hade anstalten jämlikt förordningen den 28 juni 1941 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring (SFS 1941: 593), tillerkänt Sjögren ersättning med 116 kronor 50 öre. Ytterligare ersättning torde ej komma att tillerkännas Sjögren. På grund av Karlstens död hade anstalten enligt nämnda förordning dels utgivit begravningshjälp med 250 kronor, dels ock genom beslut den 14 november 1942 tillerkänt den avlidnes änka en årlig livränta å 475 kronor att utgå från och med den 15 juni 1942 så länge hon levde ogift samt hennes son, Fred Arvid Paul, född den 15 augusti 1929, en årlig livränta å 316 kronor 67 öre att likaledes utgå från den 15 juni 1942 till dess han uppnått 16 år. Sedan anstalten den 12 mars 1943 framställt ersättningskrav mot Johansson för sina dittillsvarande kostnader, 960 kronor 32 öre, samt Johansson förklarat sig sakna förmåga att gälda fordrade beloppet, hade verkställts polisutredning för utrönande av Johanssons ekonomiska ställning och förmåga att fullgöra sin betalningsskyldighet till anstalten. Med hänsyn till vad i rapport angående polisutredningen upplysts om Johanssons ekonomiska ställning och i betraktande av de omständigheter under vilka olycksfallet inträffat, ansåge anstalten sig för sin del icke böra framställa någon erinran mot bifall till Johanssons ansökning, i den mån den avsåge befrielse från Johansson åvilande ersättningsskyldighet till anstalten.

Av nyssnämnda rapport ävensom av handlingarna i övrigt inhämtas följande beträffande Johanssons personliga förhållanden: Johansson är född år 1885 samt anställd som smed hos Krångede aktiebolag med en inkomst av omkring 300 kronor i månaden. Han har hustru och en lam 18-årig dotter att försörja. Han äger en mindre fastighet om 1 rum och kök taxerad till 1 700 kronor, värderad till 2 500 kronor samt intecknad för 3 000 kronor. Lösöreboets värde uppskattas till omkring 300 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 26 juni 1944 anfört följande.

Statskontoret finge med hänsyn till föreliggande omständigheter tillstyrka, att framställning gjordes till riksdagen om befrielse för Johansson från honom åvilande ersättningsskyldighet till riksförsäkringsanstalten. Johansson hade jämväl att ersätta statsverket kostnaderna för rättsmedicinsk besiktning och liköppning. Enligt ämbetsverkets förmenande borde Johansson även medgivas befrielse härifrån.

Vad härefter anginge framställningen i övrigt syntes den förebragta utredningen giva vid handen, att Johansson ägde små möjligheter att gälda de livräntor till änkan Karlsten och dennas son å respektive 125 kronor och 43 kronor 33 öre, för vilka Johansson hade att ensam svara. Det torde därför icke vara helt uteslutet, att änkan Karlsten framdeles inkomme med framställning, att statsverket skulle övertaga Johanssons betalningsskyldighet gentemot henne och sonen. Med hänsyn härtill syntes skäl tala för att i nu förevarande sammanhang Kungl. Maj:t även inhämtade riksdagens medgivande att, efter prövning av de omständigheter, änkan Karlsten kunde åberopa som stöd för en dylik framställning, till henne och sonen utbetala ovannämnda årliga livräntor samt att befria Johansson från skyldighet att ersätta statsverket dessa utgifter.

Departementschefen.

Såsom av föreliggande domstolsutslag framgår ha Johanssons förseelser i straffhänseende bedömts milt. Med hänsyn till omständigheterna vid olyckstillfället och med beaktande av Johanssons svaga ekonomiska ställning samt föreliggande fördelaktiga upplysningar om honom, anser jag mig böra föreslå befrielse från ersättningsskyldighet till riksförsäkringsanstalten samt till statsverket för rättsmedicinsk besiktning m. m. Den av statskontoret berörda frågan om ersättning åt änkan Karlsten och hennes son torde icke böra i detta sammanhang bringas under riksdagens prövning.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Bror August Johansson befrias från honom på grund av omförmälda båda olycksfall åvilande ersättningsskyldighet till riksförsäkringsanstalten och statsverket.

6:o.

Den 19 september 1942 uppstod eldsvåda i ett kronan tillhörigt intendenturförråd i Örnsköldsvik, varvid vissa skador vållades. Med anledning härav förde vederbörande krigsfiskal vid särskilda krigsrätten i Härnösand ansvars- och skadeståndstalan mot landstormssergeanten *Ernst Valfrid Nyström* och en värnpliktig vid namn Lindström.

Krigsrätten har genom utslag den 13 februari 1943 utlåtit sig i huvudsak sålunda:

Nyström och Lindström hade i september 1942 tjänstgjort, Nyström såsom förrådsförvaltare för och Lindström såsom handräckning vid ifrågavarande förråd. Den 19 september 1942 omkring kl. 14.45, då Nyström och Lindström jämte ett par andra värnpliktiga voro sysselsatta med att från ett i förrådslokalen befintligt fristående hyllfack framtaga dynor och kuddar, hade Lindström, enär Nyström klagade över den dåliga belysningen, lagt en brinnande elektrisk sladdlampa, som saknat skyddsgaller och vars glödlampa haft en strömförbrukning av omkring 75 watt, ovanpå några dynor och kuddar på hyllfackets översta hylla. Nyström, som måste ha lagt märke till Lindströms åtgärd, hade underlåtit att taga hand om sladdlampan och Lindström hade försummat tillse, huru med lampan förfors. Sedan Nyström och Lindström omkring kl. 15.00 slutat sitt arbete vid hyllfacket hade de lämnat detsamma utan att ha tagit bort sladdlampan från hyllfacket eller släckt lyset i

densamma samt lämnat förrådslokalen och senare under dagen endast tillfälligtvis uppehållit sig där. Kl. 18.55 hade upptäckts, att eld utbrutit i förrådslokalen, och genom denna brand hade en stor del av den i förrådet befintliga materielen förstörts eller skadats. Av utredningen framginge vidare, att elden uppkommit i det hyllfack, där sladdlampan kvarlämnats, och det måste hållas för visst, att branden förorsakats av att den brinnande glödlampan antänt de dynor och kuddar, bland vilka lampan legat. Nyström och Lindström, vilka bort ha insett den eldfara som var förenad med att sladdlampan blev liggande bland sådan lättantändlig materiel som dynor och kuddar, måste följaktligen anses ha ouppsåtligen genom vårdslöshet och oförsiktighet vållat ifrågavarande eldskada. Genom sitt förfarande hade de tillika visat vårdslöshet vid fullgörande av tjänsteplikt.

På grund härav och då de tilltalade ej haft något att erinra mot skäligheten av den av kronan fordrade ersättningen prövade krigsrätten rättvist *dels* döma envar av Nyström och Lindström för vållande till eldskada samt vårdslöshet i tjänsten att undergå vaktarrest i sex dagar, *dels ock* förplikta dem att solidariskt till kronan utgiva ersättning med 63 548 kronor 32 öre.

Krigshovrätten, där Nyström och Lindström besvärade sig, fann enligt utslag den 1 juni 1943 ej skäl att i anledning av Nyströms besvär göra ändring i krigsrättens utslag. Vad åter angick Lindströms besvär uttalade krigshovrätten följande: Enär Lindström med hänsyn till omständigheterna ej kunde anses ha saknat fog för sitt antagande, att Nyström — vilken måste antagas ha iakttagit var Lindström lagt sladdlampan — skulle omhändertaga lampan, samt Lindström med hänsyn härtill icke kunde anses ha genom vårdslöshet eller oförsiktighet varit vållande till ifrågavarande eldskada eller visat vårdslöshet vid fullgörande av tjänsteplikt, prövade krigshovrätten rättvist ogilla den mot Lindström förda ansvars- och ersättningstalan.

Kungl. Maj:t har på besvär av Nyström genom utslag den 6 april 1944 ej funnit skäl att göra ändring i krigshovrättens utslag.

Sedermera har Nyström i en den 9 september 1944 dagtecknad skrift hos Kungl. Maj:t anhållit att bliva befriad från ansvar och ersättningsskyldighet. Ansökningen har i vad den avser nåd från ådömt ansvar lämnats utan bifall av Kungl. Maj:t. I vad ansökningen avser befrielse från ersättningsskyldighet har den jämte handlingarna i ärendet överlämnats till försvarsdepartementet.

Beträffande ansökningen i denna del inhämtas av Nyströms sistnämnda skrift bland annat följande.

Nyström är gift och har sex barn i åldern 5—19 år, varav fem för närvarande vistas i hemmet. Nyström är predikant i Filadelfiaförsamlingen i Örnsköldsvik och uppbär härför ett årsarvode av 3 600 kronor. I övrigt har han inga inkomster. Nyström köpte år 1937 en villafastighet i Örnsköldsvik för 26 600 kronor. Fastigheten, på vilken han nedlagt avsevärda kostnader för förbättring, är för närvarande belånad för 23 000 kronor.

Nyström har beträffande skadeståndet framhållit följande.

Det förelåge icke någon som helst proportion mellan den försummelse, vartill han gjort sig skyldig, och det orimliga belopp, han dömts att betala. Han saknade givetvis varje möjlighet att någonsin kunna erlägga ens en

mindre del av detta belopp. Ur kronans synpunkt vore sålunda den Nyström ålagda skadeståndsskyldigheten skäligen meningslös men för Nyström komme den att förbittra hela hans liv. Till en början riskerade han, att kronan till täckande av sin fordran toge från honom hans villafastighet i Örnsköldsvik, som han köpt för sparade medel och som varit hans och familjens hem. Han vore vidare genom den över honom hängande skadeståndsskyldigheten berövad varje möjlighet att på längre sikt planlägga och ordna sin ekonomi. Så snart hans sparade medel överstege utmätningsbart belopp, kunde det överskjutande infordras av statsverket. Vetskapen härom måste döda varje strävan att sörja för annat än brödet för dagen.

Skadestånd vore ju icke »straff» i egentlig mening, men för honom komme detta skadestånd att till sina verkningar vara jämförbart med ett det hårdaste straff, som dessutom komme att fortfara hela livet. Det vore oförståeligt, att denna olycksdigra händelse skulle kunna leda till så hårda följder för Nyström.

Vid ansökningen har Nyström fogat intyg av bland andra chefen för Västernorrlands regemente, översten M. E. Hedenlund, och kapten O. R. Lemming, vilken tjänstgjort såsom stabschef vid Örnsköldsviks försvarsområde. I Hedenlunds intyg framhålles, *att* Nyström under sin militärtjänstgöring ådagalagt ovanligt stor plikttrohet, pålitlighet och nit, *att* han i fråga om materielens skötsel, ehuru detta ej varit honom direkt anbefallt, visat synnerligen stort intresse och av eget initiativ företagit åtgärder varigenom åtskilliga besparingar kunnat åstadkommas, *att* hans arbete varit präglat av stort ekonomiskt förutseende och noggrannhet, *samt att* hans vandel varit mönstergill.

Av Lemmings intyg inhämtas, att Nyström visat stort intresse och stor arbetsglädje vid förrådsarbetet samt att han på ett berömvärt sätt skött sina åligganden som uppbördsman och förrådsman.

Försvarets civilförvaltning och arméförvaltningen ha i utlåtande den 21 november 1944 anfört följande.

Då Nyström, vilken ådömts disciplinstraff i form av sex dagars vaktarrest, icke syntes ha gjort sig skyldig till någon högre grad av tjänsteförsummelse, ansåge civilförvaltningen och arméförvaltningen — med hänsyn jämväl till vad som i ansökningen bifogade intyg anförts beträffande sökandens person och tjänsteutövning — billighetsskäl tala för att hans betalningsskyldighet nedsattes till ett belopp, som stode i rimligt förhållande till hans ekonomiska villkor. Såsom stöd för denna uppfattning finge ytterligare framhållas, att de inträffade skadorna i viss mån torde få tillskrivas olyckliga yttre omständigheter. Med hänsyn till Nyströms inkomst- och förmögenhetsförhållanden samt hans försörjningplikt syntes det belopp, som borde avkrävas Nyström, böra begränsas till 300 kronor. Såsom villkor härför borde föreskrivas, att beloppet inbetalades till civilförvaltningen före den 1 juli 1946.

Statskontoret har i utlåtande den 23 december 1944 förklarat, att ämbetsverket icke ville motsätta sig befrielse, därest Nyström inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade 300 kronor.

Enligt vad nu kan förutses torde det med hänsyn till föreliggande uppgifter om Nyströms ekonomiska förhållanden få anses i det närmaste uteslutet, att han skall kunna gälda ifrågavarande mycket stora skadestånd ens *Departementschefen.*

till någon mindre del. Med hänsyn härtill och då Nyströms förseelse såsom av straffsättningen framgår bedömts vara relativt ringa, anser jag starka skäl tala för att kronan avstår från sin skadeståndsskyldighet i enlighet med myndigheternas förslag.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Ernst Valfrid Nyström må, därest han inom tid som av Kungl. Maj:t bestämmes, till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 300 kronor befrias från återstående skadeståndsskyldighet till kronan på grund av Kungl. Maj:ts utslag den 6 april 1944.

7:o.

Genom beslut den 19 april 1916 antog dåvarande arméförvaltningens fortifikationsdepartement av ingenjörsfirman Gustavson & Co, K. G. Gustavson, avgivet anbud å uppförandet av två officersbyggnader och två skidlöparkaserner vid Norrbottens regemente i Boden samt av en underofficersbyggnad vid Bodens ingenjörkår därstädes för en kostnad av tillhopa 793 290 kronor. Emellertid kunde firman, vilken innehades av *Karl Gotthard Gustavson* och Carl Josef Konrad (Johansson) Ulfsjöö, icke utföra arbetena, varför firman av fortifikationsdepartementet med kronan förbehållen skadeståndsrätt skildes från desamma och annan entreprenör antogs. Entreprenadsumman bestämdes därvid till 835 000 kronor, men kronan förband sig därjämte att tillhandahålla den nye entreprenören åtskilliga materialier. Den genom detta åtagande kronan tillskyndade merutgiften har sedermera visat sig uppgå till 131 216 kronor 89 öre. Härtill kommer skillnaden mellan entreprenadsummorna, 41 710 kronor. Kronans förlust i anledning därav, att ingenjörsfirman Gustavson & Co icke kunnat utföra byggnadsarbetena, uppgår således till sammanlagt 172 926 kronor 89 öre.

Kronan erhöll år 1920 stämningsresolution å bolaget hos Stockholms rådhusrätt, men enär ej någon av bolagsmännen kunde anträffas för delgivning avskrevs målet.

Sedan uppdrag att vidmakthålla och bevaka kronans fordran givits samt ingen av gäldenärerna kunnat anträffas, har kronans fordran jämlikt 1 § i preskriptionsförordningen, efter angivande hos överståthållarämbetet, kungjorts i post- och inrikes tidningar år 1925 och 1934. Sedan utrönts, att Gustavson är bosatt i Skråmsta, har preskriptionsavbrott skett i juni 1943 genom att arméförvaltningens ombudsman i skrivelse den 22 juni 1943 till Gustavson framhållit, att Gustavson såsom delägare i bolaget vid tiden för avtalets ingående vore jämte Ulfsjöö, vilken enligt uppgift avflyttat till Norge år 1920, solidariskt ansvarig för den för kronan uppkomna förlusten. På grund härav anmodades Gustavson av ombudsmannen att till arméförvaltningen inbetala nämnda belopp av 172 926 kronor 89 öre.

I en den 7 januari 1944 dagtecknad skrift har Gustavson anhållit att bliva befriad från den betalningsskyldighet i vilken han på grund av nu angivna

omständigheter kunde häfta till kronan. I samband härmed har Gustavson framhållit följande.

Han hade varit delägare i ingenjörsfirman Gustavson & Co, då firman åtog sig att utföra avsedda byggnadsarbeten. Det vore i och för sig riktigt, att kronan förbehållit sig rätt till skadestånd för den merkostnad, som kunde uppstå genom bolagets förfarande att frånträda anbudet. Enligt uppgift hade preskriptionsavbrott med avseende på kronans eventuella fordran skett medelst kungörelse i post- och inrikes tidningar. Gustavson läste emellertid icke dessa tidningar samt hade därför icke erhållit kännedom om den påstådda skadeståndsskyldigheten förrän i juni 1943 eller 27 år efter kravets uppkomst. Ditintills hade han levat i den tron, att bolagets bristande förmåga att fullgöra åtaget anbud icke föranlett någon ekonomisk förlust för kronan.

Till utredning angående sina ekonomiska förhållanden hade Gustavson låtit upprätta en bouppteckning över tillgångar och skulder. Av bouppteckningen framginge, att hans ekonomi vore mycket svag. Han kunde endast med största svårighet erhålla de medel, som erfordrades för hans uppehälle. Han vore villig att, om så erfordrades, med ed bekräfta de i bouppteckningen lämnade uppgifterna.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande beträffande Gustavsons personliga förhållanden.

Gustavson, som är född år 1888, är ogift och saknar fast anställning. Han har under de senaste åren haft mycket blygsamma inkomster. Sålunda förtjänade han år 1942 på tillfälliga arbeten 632 kronor. Hans inkomst av arbete under år 1943 har varit ungefär densamma. Gustavson disponerar kostnadsfritt ett rum i fädernegården Skråmsta nr 1 i Ånsta socken. Han erhåller därvid av de syskon, som sköta gården, fri kost. Gustavson äger rätt till vissa andelar i oskiftade dödsbon efter föräldrar och syskon. Han äger dessutom en fastighet i Örebro taxerad till 48 000 kronor och intecknad för omkring 38 000 kronor, till vilket sistnämnda värde fastigheten värderats av ojävig värderingsman. Härjämte äger Gustavson 40 aktier i Aktiebolaget Närkes Strömsborg, värderade till sammanlagt 4 000 kronor. Enligt förenämnda bouppteckning uppgå tillgångarna till 42 050 kronor samt skulderna (kronans ifrågasatta fordan inberäknad) till 218 369 kronor 68 öre. Bristen utgör således 176 319 kronor 68 öre. Därest kronans fordran skulle avräknas, föreligger ändock en brist å omkring 3 400 kronor.

Arméförvaltningens ombudsman har i fråga om Gustavsons ekonomiska ställning framhållit följande.

Gustavsons enda likvida tillgångar utgjordes av fastigheten i Örebro samt aktieposten. Fastigheten vore emellertid intecknad till ett belopp överstigande dess sannolika värde, varför en exekution i fastigheten för kronans del ej vore tillrådlig. Aktierna vore näppeligen värda det upptagna beloppet 4 000 kronor. Gustavsons ekonomiska ställning vore sålunda i realiteten mycket svag och en eventuell utmätning av aktieposten skulle sannolikt medföra konkursansökan från Gustavsons sida. Ulfsjöö, som utflyttat till Norge, saknade tillgångar här i landet. I anslutning till det anförda föresloge ombudsmannen, att framställning måtte göras till Kungl. Maj:t om avskrivande av kronans fordran.

Arméns fortifikationsförvaltning har i utlåtande den 23 september 1944 med överlämnande av ombudsmannens promemoria föreslagit, att proposition måtte avlåtas till riksdagen om befrielse för Gustavson från avsedd betalningsskyldighet samt att fordringen vid bifall härtill måtte få avskrivas.

Försvarets civilförvaltning har i utlåtande den 17 oktober 1944 anfört följande.

Ämbetsverket finge till en början framhålla, att någon exigibel fordran i förevarande fall icke förelåge utan att fråga vore om ett på § 25 förordningen den 17 november 1893 (nr 96) angående statens upphandlings- och entreprenadväsende m. m. grundat skadeståndskrav mot sökanden, med anledning av att åtagen entreprenad ej fullgjorts. Såvitt av handlingarna framginge, hade borgen för entreprenadavtalets behöriga fullgörande ej blivit ställd.

Med hänsyn till den avsevärda tid, som förflutit sedan entreprenadanbudet ingivits, samt Gustavsons svaga ekonomiska ställning syntes det civilförvaltningen knappast böra ifrågakomma att numera i rättegångsväg göra skadeståndskravet gällande. Det borde måhända särskilt framhållas, att den avsevärda storleken av de merkostnader, som åsamkats kronan till följd av arbetets utförande genom annan entreprenör — därvid kronan förbundit sig att tillhandahålla vissa materialier — måste ses mot bakgrunden av att arbetena i fråga utförts under en tid av markerad prisstegring på alla områden. Sålunda uppginge, enligt vad handlingarna utvisade, merkostnader hänförliga till av kronan tillhandahållna materialier till icke mindre än 131 216 kronor 89 öre.

Med hänsyn till sålunda föreliggande omständigheter finge förvaltningen hemställa, att Kungl. Maj:t måtte medgiva att vid i ärendet företagna åtgärder finge bero.

Statskontoret har med hänsyn till Gustavsons svaga ekonomiska ställning och de omständigheter, under vilka ifrågavarande fordran uppkommit, förordat, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att Gustavson, därest han inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade ett belopp av förslagsvis 500 kronor, befriades från ytterligare ersättningsskyldighet gentemot kronan i anledning av entreprenaden. Tillika torde bemyndigande lämnas fortifikationsförvaltningen att, sedan sådan inbetalning blivit fullgjord, avskriva ifrågavarade fordran å 172 926 kronor 89 öre.

Departementschefen. Ifrågavarande kronan tillkommande fordran hänför sig till bristande fullgörande av byggnadsentreprenad vid en så långt tillbaka liggande tidpunkt som år 1916. Då oförutsedda prisstegringar synas ha förhindrat entreprenadens fullgörande och det för övrigt torde vara föga sannolikt, att kronan numera skulle kunna indriva ens någon mindre del av beloppet, finner jag mig böra föreslå, att kronan helt avstår från sitt skadeståndsanspråk gentemot Gustavson.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Karl Gotthard Gustavson befrias från den skadeståndsskyldighet vari han enligt vad förut angivits kan häfta till kronan.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1:o—7:o hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Erland Kock.

Stockholm 1945. K. L. Beckmans Boktryckeri.